

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep

0030 OSLO

Saksbehandler:
Else Kristine Lien
Else.Kristine.Lien@sivilrett.no

Vår dato:
29.09.2025

Deres dato:

Vår referanse:
25/8591

Deres referanse:

Høringssvar – Endringer i straffeprosesslovens regler om erstatning etter strafforfølgning

Sivilrettsforvaltningen (heretter SRF) viser til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev av 4. juli 2025, med høringsfrist 4. oktober 2025.

SRF forvalter ordningen med erstatning etter strafforfølgning.

SRF slutter seg til departementets forslag om å endre navnet på forskrift om standardsatser (høringsnotatets punkt 6.4) og forslaget om at krav skal fremsettes direkte for SRF (høringsnotatets punkt 6.5). I det følgende vil SRF knytte kommentarer til forslag om øvre beløpsgrense for inntektstap, forslaget om å unnta juridiske personer, forslag til endringer i standardsatser ved varetektsfengsling og overgangsreglene. Når det gjelder endringer i standardsatser foreslår SRF i tillegg at det innføres en egen sats for de tilfellene der retten beslutter varetekt med fotlenke, jf. strpl. § 184 b.

1. Innføring av en øvre beløpsgrense for inntektstap – høringsnotatets pkt. 6.1

Departementet har i sitt høringsnotat foreslått at det innføres en øvre beløpsgrense for dekning av inntektstap, og at denne grensen settes til 160 G. Hensynet bak forslaget er at de potensielle inntektstapene som staten må erstatte har blitt så høye at det i enkelte tilfeller vil virke støtende dersom fellesskapet på objektivt grunnlag skal bære byrdene ved en strafforfølgning som ikke fører frem.

Departementet skriver at et inntektstap for folk flest normalt vil ramme muligheten til å dekke nødvendige livsutgifter. De store inntektstapene departementet ønsker å avgrense mot, rammer imidlertid i større grad muligheten til å finansiere et forbruk som er svært få forunt.

Etter departementets syn kan det stilles spørsmål ved om det er riktig, på et objektivt grunnlag, å bruke skattebetalernes penger til å dekke slike høye inntektstap.

Det fremgår av høringsnotatet at departementet også har vurdert om det istedenfor en total beløpsgrense burde innføres en beløpsgrense per tapsår. Med en årlig beløpsgrense mener departementet at de som har et relativt lavt inntektsnivå, men som har et stort inntektstap som følge av langvarig fengselsstraff, vil få erstattet det fulle tapet sitt. Dette er SRF enig i. På den andre siden argumenterer departementet mot en årlig beløpsgrense fordi det kan få uheldige utslag for de som har et høyt inntektstap over en kort periode. SRF mener imidlertid at dette argumentet i mindre grad synes å harmonere med hensynet bak innføringen av en beløpsgrense.

Dersom en person har en så høy inntekt at en eventuell årlig beløpsgrense nås etter kun få tapsmåned, vil det etter SRFs syn kunne virke støtende at staten, på objektivt grunnlag, skal dekke det overskytende. SRF mener videre at det med en total beløpsgrense vil kunne slå uheldig og urettferdig ut fordi staten, i de sakene hvor det er tale om en svært høy inntekt, vil komme til å dekke hele inntektstapet i de tilfellene tapsperioden har vært kort – mens en med samme inntekt ikke vil få dekket hele tapet dersom vedkommende har vært straffeforfulgt over en lengre periode. Dette harmonerer også dårlig med den oppfatning at jo lengre en straffeforfølgning varer, desto større inngrep er det overfor vedkommende. Med en total beløpsgrense vil det altså kunne være lengden på straffeforfølgningen som er avgjørende for om man får hele sitt inntektstap dekket eller ikke. SRF mener det avgjørende bør være hvor *høy* inntekt det er rimelig at staten, på et objektivt grunnlag, skal bære erstatningsansvaret for.

I tillegg mener SRF at man ved å ha en årlig beløpsgrense unngår helt at grensen rammer de den ikke er ment å ramme – nemlig de med ordinær (til høy) inntekt, men som har vært straffeforfulgt over en lang periode. Departementet viser i dette tilfellet til Baneheia-saken og foreslår å sette den totale beløpsgrensen et godt stykke over det som utgjorde inntektstapet i den saken. SRF mener imidlertid at det ikke er hensiktsmessig å se hen til en så usikker faktor som omfanget av en eventuell straffeforfølgning, som avgjørende for hvor beløpsgrensen bør ligge. Beløpsgrensen bør fastsettes helt uavhengig av hvilken type straffesaker som eventuelt vil utspille seg i fremtiden. Med en årlig beløpsgrense sikrer man at det er nivået på inntekten som er det avgjørende for hvor mye man får dekket, og at inntekter over et visst nivå ikke erstattes av fellesskapet.

Dersom det skal fastsettes en årlig beløpsgrense mener SRF det ville være naturlig å se hen til for eksempel grensen på 6 G, som er satt for en rekke livsoppholdsytelser i folketrygdloven. Ifølge SSB var medianlønnen i 2024 på omtrent 5G og gjennomsnittslønnen var på omtrent 6G. Øvre kvartil utgjør omtrent 6,4G, som da vil fange opp 75% av lønningene. Formålet med livsoppholdsytelser er at de skal sikre en tilstrekkelig inntekt for den enkelte, mens formålet med erstatningsordningen er å kompensere for inntektstap som følge av inngrep fra det offentlige (straffeforfølgning). Dette taler etter vår vurdering for at en beløpsgrense per år settes høyere enn grensen for livsoppholdsytelser. Med argumentasjonen til departementet om at beløpsgrensen skal ramme et forbruk som er svært få forunt, kan grensen kanskje settes et sted mellom 6,4 og 10 G.

Til sist bemerkes det at departementet har vist til at forslaget først og fremst vil ramme ressurssterke personer, som det blir lagt til grunn at har midler til å fremme et eventuelt erstatningskrav for domstolene etter de alminnelige erstatningsreglene. SRF slutter seg til dette. Til informasjon tas det i dag ut søksmål i stor grad i de sakene der erstatningskravene fremsatt overfor SRF har vært høye og hvor erstatningskravet ikke innfris.

2. Avgrensning mot juridiske personer – høringsnotatets pkt. 6.2

SRF slutter seg til departementets forslag om at strpl. § 444 og § 447 ikke skal gjelde for juridiske personer. Vi bemerker at det i forslaget til lovtekst i nytt femte ledd i § 447 bør stå *oppreisning*, og ikke erstatning slik det står nå – for å samsvare med resten av bestemmelsen.

Departementet vurderer at staten, i avveiningen mellom samfunnets interesse i å straffeforfølge på den ene siden, og foretakets interesse i å holdes skadesløs på den andre, ikke bør påta seg et objektivt erstatningsansvar overfor disse. Videre at behovet for å bøte på virkningen av en straffeforfølgning dessuten er av en helt annen karakter for et menneske enn for en virksomhet.

Departementet har foreslått at juridiske personer ikke skal unntas fra erstatning etter strpl. § 448, som gjelder andre enn siktede. SRF mener at departementets begrunnelse for å unnta juridiske personer etter strpl. § 444 og § 447 også gjør seg gjeldende i disse tilfeller. Det vises til at hensynet bak å unnta juridiske personer fra § 444 og § 447 er at selskaper, i alle fall selskap av en viss størrelse, har god evne til å selv bære tapet som strafforfølgningen har påført dem. SRF mener dette taler for at det ikke bør differensieres mellom disse tilfellene.

Når departementet foreslår, uavhengig av foretakets størrelse, å helt utelukke juridiske personer fra erstatning og oppreisning etter strpl. § 444 og § 447, antar SRF at det samme bør gjelde etter strpl. § 448.

3. Endring av standardsatser ved varetektsfengsling – høringsnotatets pkt. 6.3

Departementet har i høringsnotatet foreslått å oppjustere standardsatsene ved varetektsfengsling, både med bakgrunn i den alminnelige prisstigningen som har vært, og med hensyn til utviklingen av oppreisningsnivået i den alminnelige erstatningsretten. Departementet har foreslått å enten knytte den nye satsen til grunnbeløpet (G), eller å justere satsen i samsvar med konsumprisindeksen (KPI). Høringsinstansene er bedt om å gi innspill til hvilken faktor som bør velges som grunnlag for fremtidig justering av oppreisningsbeløpet.

Etter SRFs vurdering synes forslaget om en G-regulering å best være i tråd med utviklingen ellers i den alminnelige erstatningsretten. Slik departementet viser til, har Høyesterett i de seneste avgjørelsene som gjelder normert erstatning til ofre for kriminelle handlinger, knyttet oppreisningen til grunnbeløpet. Høyesterett mente at en slik ordning vil gjenspeile den allmenne lønns- og velstandsutviklingen, og at den er enkel å praktisere. I tillegg ble det fremhevet at en slik ordning vil bidra til likebehandling over tid, jf. HR-2022-980-A avsnitt 47.

Som det ble påpekt av Høyesterett i HR-2022-980-A har det enda ikke blitt vedtatt nye lovbestemmelser som har fått betydning for fastsettelsen av oppreisningserstatning etter skadeerstatningsloven. SRF mener likevel det kan være hensiktsmessig og også se hen til NOU 2011: 16 *Standardisert personskadeerstatning* når det skal avgjøres hvilken løsning som bør velges for standardsatsene for fremtiden.

Mandatet til Personskadeerstatningsutvalget var å utrede og utarbeide forslag til lovbestemmelser som standardiserer reglene om utmåling av erstatning ved personskader i større grad enn i dag. De aktuelle lovbestemmelsene i mandatet var skl. § 3-1, § 3-2, § 3-3 og § 3-4. Selv om mandatet ikke omfattet bestemmelsen om oppreisning (§ 3-5) uttalte utvalget på side 412 at (vår utheving):

[...] det vil være naturlig å følge opp lovforslaget om standardisering av mange poster med et tilsvarende arbeid vedrørende oppreisningserstatning. Et slikt tiltak kan sikre konsistens og oversiktighet på erstatningsrettens område. Høyesterett har for flere typetilfeller normert nivåer som egner seg for innarbeiding i en standardisert erstatningsordning. Det kan være **formålstjenlig å vurdere om oppreisningserstatning skal knyttes til G**, på samme måte som det er lagt opp til i Utvalgets lovforslag.

Utvalget viste her til Høyesteretts antydning i samme retning i Rt. 2011 s. 743 avsnitt 21.

NOU-en inneholder også en argumentasjon for hvorfor folketrygdens grunnbeløp er en velegnet reguleringsfaktor ved erstatningsutmåling, jf. NOU-ens pkt. 3.4.8 på side 44, som vi mener har overføringsverdi til utmåling av oppreisning.

Fordelene ved å velge en slik dynamisk løsning er at man etablerer en enkel ordning som i tillegg systematisk inflasjonssikrer oppreisningen. Folketrygdens grunnbeløp tar hensyn til samfunnets totale økonomiske og velferdsmessige utvikling, og ikke bare kjøpekraft eller prisvekst, som er tilfelle for KPI. På den måten gir grunnbeløpet en mer helhetlig refleksjon av velferdsnivået, og med det en bedre pekepinn på hva som vil være et rimelig oppreisningsbeløp over tid. En slik løsning vil derfor også sikre likebehandling over tid.

En knytning til G er også ressursbesparende ved at man slipper å måtte gjennomføre hyppige endringer i fremtiden som knytter seg til inflasjon og endring i pengeverdien. Dersom det ellers oppstår behov for å endre standardsatsen på bakgrunn av andre hensyn kan dette enkelt gjøres ved å endre omregningsfaktoren man ganger med grunnbeløpet. Slike endringer må uansett antas å ikke ville forekomme like ofte som eventuelle justeringer grunnet endring i pengeverdi.

Ulempene ved en G-regulering er at det til en viss grad blir en større usikkerhet med hensyn til størrelsen på fremtidige utbetalinger. Denne usikkerheten må derimot anses å være begrenset, da den årlige G-justeringen er liten. Dette vil samtidig også være tilfellet ved en KPI-justering. Grunnbeløpet er en veletablert og offentlig fastsatt størrelse, den justeres jevnlig gjennom offentlige vedtak og dette sikrer forutsigbarhet og stabilitet. Grunnbeløpet har så langt ikke sunket siden opprettelsen i 1967. For statens del hefter det dessuten alltid usikkerhet når det gjelder hvor store de totale utbetalingene vil være det enkelte år. I tillegg kommer at den årlige oppjusteringen vil bli beskjedent så lenge multiplikasjonsfaktoren er liten. Grunnbeløpet er enkelt å finne på blant annet Nav sine hjemmesider, og i tillegg

kommer at kravstillere etter lov om fri rettshjelp har krav på fritt rettsråd når det reises krav om oppreisning etter frihetsberøvelse – og i de fleste tilfeller derfor vil være bistått av en advokat.

Begge løsninger – KPI- og G-regulering – vil gi et enkelt praktikabelt system og forutsigbarhet. Sivilrettsforvaltningen mener derfor at fordelene ved en G-regulering av oppreisningen for frihetsberøvelse bør veie tyngst. En G-regulering vil samsvare best med kompensasjonshensynet, hensynet til likebehandling over tid og rettsutviklingen man ser i Høyesterettspraksis. Basert på mandatet i NOU 2011: 16 synes også en G-regulering å være best i tråd med de signaler lovgiver har gitt om en mulig økt standardisering i erstatningsretten i fremtiden.

SRF er også enig i at det er størrelsen på grunnbeløpet på vedtakstidspunktet som skal legges til grunn. Dette er i tråd med hovedregelen i erstatningsretten om at skjæringstidspunktet for utmålingen av erstatningen er på oppgjørstidspunktet. I de tre nyeste Høyesterettsdommene¹ hvor normert oppreisning etter skadeserstatningsloven blir knyttet til G, blir også dette skjæringstidspunktet brukt. Ved å legge SRFs vedtakstidspunkt til grunn vil praksisen derfor harmonere godt med den alminnelige erstatningsretten.

Dersom G på vedtakstidspunktet legges til grunn vil ordningen bli svært enkel å praktisere dersom SRF for eksempel kan utarbeide en formel for utregningen i vedtaksmalen, som årlig justeres samtidig med at G justeres. Slik utviklingen av G har vært frem til nå vil en slik løsning ikke være til ulempe for kravstillerne.

I lys av lovendringen som åpner for at varetekt kan gjennomføres med elektronisk kontroll (fotlenke), jf. strpl. § 184 b, mener vi det er hensiktsmessig å se dette i sammenheng med endringer i standardsatsene. Bestemmelsen er nylig innført som et tiltak for å blant annet imøtekomme kritikk av Norges praksis med bruk av isolasjon under varetekt. Siden bestemmelsen er ny har SRF foreløpig ikke mottatt noen krav fra personer som har vært ilagt varetekt med fotlenke, men vi regner med at dette vil komme og bør reguleres.

Av hensyn til forutberegnelighet for den enkelte kravstiller og effektiv saksbehandling i forvaltningen, foreslår SRF at det tas inn en egen standardsats per døgn for disse tilfellene. Da varetekt med fotlenke klart må anses mindre belastende enn opphold i varetektsfengsel, foreslår SRF at satsen settes til halvparten av satsen ved ordinær varetekt. Det vil si 0,004 G per døgn. Dette tilsvarer kr 520 med G per 1. mai 2025. De to første påbegynte døgnene av frihetsberøvelsen foreslås likevel å kompenseres med 0,03 G, slik som for opphold i politiarrest eller ordinær varetekt. Dette fordi bakgrunnen for den forhøyede satsen er at den første tiden under frihetsberøvelse normalt vil innebære en større belastning enn de påfølgende døgnene. I de fleste tilfeller vil kravstiller uansett sitte to døgn i politiarrest før retten eventuelt beslutter varetekt med fotlenke.

4. Overgangsregler – høringsnotatets pkt. 6.6

4.1 Overgangsregler for beløpsgrensen for erstatning for økonomisk tap og avgrensningen mot juridiske personer

¹ HR-2022-980-A, HR-2023-1035-A og HR-2023-2361-A

Når det gjelder overgangsreglene ved innføringen av en øvre beløpsgrense og avgrensningen mot juridiske personer, har departementet vurdert flere ulike skjæringstidspunkt. Departementet foreslår blant annet å sette skjæringstidspunktet til tidspunktet for siktelsen, men bemerker også at det med dette vil ta lang tid før lovendringen får effekt. Departementet har derfor alternativt foreslått at skjæringstidspunktet skal knytte seg til tapstidspunktet, som betyr at loven skal gjelde i saker der straffeforfølgningen har startet *før* loven trådte i kraft, men hvor *tapet* først har oppstått etter ikrafttredelse. Inntektstap som har oppstått i perioden etter ikrafttredelse må følge beløpsgrensen. For juridiske personer vil tap som har oppstått etter loven har trådt i kraft ikke bli dekket i det hele tatt.

Etter SRFs syn bør siktelsestidspunktet være avgjørende for hvilke regler som skal gjelde (lovforslagets alternativ c). Det vises til at det er siktelsen og straffeforfølgningen deretter som er den skadevoldende handlingen i saker om erstatning etter straffeforfølgning. Tap som skyldes en skadevoldende handling som finner sted før lovens ikrafttredelse bør derfor også erstattes i tråd med reglene som gjelder på skadetidspunktet. Det er korrekt, slik departementet påpeker, at dette vil medføre at det kan gå lang tid fra lovens ikrafttredelse og til lovendringen får effekt. Det vises her til at for eksempel straffesaker om økonomisk kriminalitet ofte er omfattende og straffesakene derfor pågår over lang tid. Etter endt straffeforfølgning har kravstiller dessuten tre år på seg til å fremme krav før foreldelse.

Dersom det blir tapstidspunktet som skal utgjøre skjæringstidspunktet (lovforslagets alternativ a), vil SRF bemerke at forslaget til lovtekst bør vurderes omformulert noe. Det vises til at den da bør formuleres mer likt alternativ a, for eksempel:

Endringene i straffeprosessloven § 444 og § 447 gis ikke virkning der tapet har begynt å løpe før lovens ikrafttredelse.

Det vises til at alternativ a, slik det er formulert i lovforslaget, etterlater en uregulert tapsperiode. Forslaget regulerer ikke hvordan man skal håndtere tapsperioden mellom ikrafttredelse og vedtakstidspunktet. Det vises til at fremtidig tap er tap fra vedtakstidspunktet (eventuelt domstidspunkt) og fremover. Formuleringen i andre setning, «*framtidig tap som knytter seg til straffeforfølgning som ble påbegynt før lovens ikrafttredelse*», kan dessuten tolkes slik at det for fremtidig tap vil være avgjørende om man ble siktet før eller etter ikrafttredelse.

SRF bemerker at fordelingsnøkkelen departementet foreslår i alternativ b kan synes å gjøre utmålingen noe mer tungvint.

Alternativ c samsvarer best med den forenklede forvaltningsbehandlingen som det er lagt opp til ved erstatning etter straffeforfølgning, da man unngår unødig kompliserte vurderingen av når tap oppstår. Dette ivaretar også hensynet til den skadelidte på en god måte.

4.2 Overgangsregler for ny regulering av standardsatsene

Når det gjelder standardsatsene for frihetsberøvelse foreslår departementet at søknadstidspunktet skal være avgjørende for hvilken standardsats som skal gjelde. Departementet skriver at det ellers vil slå uheldig ut for de som allerede har sendt inn søknad og hvor denne ikke er behandlet. SRF er imidlertid av den oppfatning at det i et slikt tilfelle

heller ville være gunstig for de som ikke har fått behandlet sitt krav, da en behandling etter ny forskrift og KPI-/G-regulering vil gi et høyere beløp i oppreisning etter standardsatsene.

SRF er videre av den oppfatning at dersom man ikke setter for eksempel siktelsestidspunktet eller tidspunktet for henleggelse/frifinnelse som skjæringstidspunkt, så vil lovendringen uansett slå noe ulikt ut når det gjelder hvilke saker som vil bli behandlet etter hvilken forskrift. Dette fordi foreldelsesfristen er tre år, og det derfor varierer mye hvor lang tid det har gått fra straffeforfølgningens slutt og til kravet fremmes.

Dersom søknadstidspunktet legges til grunn kan det komme til å bli en situasjon hvor noen kravstillere allerede har sendt inn sitt krav, og at deres saker derfor behandles etter nåværende forskrift, mens andre som ble straffeforfulgt på samme tidspunkt sender inn krav etter ikrafttredelse og dermed får sitt krav behandlet etter foreslått ny forskrift. SRF følger i dag køprinsippet i saksbehandlingen, slik at sakene hovedsakelig behandles i den rekkefølgen de kom inn. Dette avhjelper i noen grad tilfeldige utslag ved å sette vedtakstidspunktet som skjæringstidspunkt mellom nye og gamle standardsatser.

SRF mener det er hensyn som taler både for og imot de to ulike alternativene. Det vil ta lang tid før man ser effektene av en eventuell ny standardsats dersom man setter tidspunktet for siktelsen eller henleggelsen/frifinnelsen til grunn som skjæringstidspunkt. Sett hen til at ikrafttredelse uansett vil slå noe ulikt ut med søknadstidspunktet som skjæringstidspunkt, foreslår derfor SRF å bruke vedtakstidspunktet isteden. På denne måten vil det ta enda kortere tid før effekten av den nye forskriften virker. Det vil også bli enkelt og noe tidsbesparende for SRF, da vi fra ikrafttredelse kan behandle alle saker etter samme forskrift. Dette vil gjøre endringen effektiv, og samtidig ivareta hensynet til skadelidte på en enda bedre måte. I tillegg legger dette til rette for automatisering av saksbehandlingen.

Med hilsen

Siv Hallgren
direktør

Else Kristine Lien
seniorrådgiver

Dette brevet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevet underskrift.